

ОФОРМЛЕННЯ ТА НАДАННЯ СУБСИДІЙ НАСЕЛЕННЮ З ОГЛЯДУ НА НОВІ ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Проаналізовано правові аспекти оформлення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива з огляду на нові постанови Кабінету Міністрів України.

Акцентовано на тому, що держава використовує призначення субсидій для підтримки малозабезпечених сімей. Зазначено, що проблемним є питання про ті домогосподарства, які не мають підстав для отримання субсидій у 2018 році.

Ключові слова: субсидія, житлово-комунальні послуги, верифікація, монетизація.

Постановка проблеми. Ціни на комунальні послуги та товари безупинно зростають. Розмір заробітної плати ледь підвищився. Як вижити в сьогоднішніх умовах? Таке запитання задають чимало українських громадян, які не можуть заплатити за житлово-комунальні послуги без допомоги держави. Тому допомога держави в таких дуже складних умовах проживання є необхідною.

Стан дослідження. Розгляду правових недоліків порядку оформлення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива в нашій державі практично не приділено жодної уваги. Є чимало публікацій на офіційних сайтах Міністерства соціальної політики, статті в газетах і журналах, однак наукових праць є дуже мало, зокрема це видання таких авторів, як М. Борисенко, А. Лендел.

Метою статті є: аналіз правових аспектів нових удосконалених правил призначення та надання населенню субсидій і з'ясування їх ролі у посиленні соціального захисту населення; виявлення наявних проблем, що стосуються надання населенню субсидій; визначення способів вирішення проблем, які виникають під час надання населенню субсидій.

Виклад основних положень. Із прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних

послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива» від 21.10.1995 р. № 848 (в редакції постанови від 20.10.1997 р. № 1050) була введена в дію програма державних субсидій, яка стала засобом державної підтримки малозабезпечених верств населення України під час сплати за житлово-комунальні послуги.

Останніми роками Кабінет Міністрів України прийняв низку постанов, які внесли суттєві зміни в порядок призначення та надання субсидій населенню нашої держави. До таких постанов належать: Постанова Кабінету Міністрів України «Про удосконалення порядку надання житлових субсидій» від 28.02.2015 року № 106 та «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 26.04.2017 року № 300.

Незважаючи на постійне вдосконалення, нині правовий механізм призначення субсидій має ще чимало недоліків. За даними Державної служби статистики України, в січні–лютому 2017 року по субсидії на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг звернулось майже 4 млн домогосподарств [1].

У пункті першому Положення «Про порядок призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива», затвердженого Постановою від 21.10.1995 р. № 848 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 22.10.1997 р. № 1050) зазначено, що субсидія є безповоротною і її отримання не пов'язане і не тягне за собою зміни форми власності житла [2]. Із 1 жовтня 2014 року була запропонована соціальна норма житла для надання субсидій у розмірі 13,65 кв. метрів площі на одну особу та додатково 35,22 кв. метри на домогосподарство, тобто 48,87 кв. метрів на одну особу, соціальна норма житла для громадян, які відповідно до законодавства мають пільги на оплату житлово-комунальних послуг, становить 21 кв. метр загальної площі на одну особу та додатково 10,5 кв. метрів на сім'ю, тобто 31,5 кв. метра на одну особу [3, с. 278].

У пункті 5 вказаної Постанови зазначено, що особи, які купили квартиру чи оплатили купівлю інших товарів довгострокового вжитку або послуги з будівництва, ремонту на суму 50 тисяч гривень і більше, позбавляються права на отримання субсидії [4]. І саме цією дефініцією законодавець позбавляє права на субсидію чимало домогосподарств.

Водночас у пункт 1 Постанови «Про спрощення порядку надання субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива» від 21.10.1995 р. внесено зміни постановою

Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 року № 300, де зазначено, що, крім надання щомісячної адресної безготівкової субсидії для відшкодування витрат на житлово-комунальні послуги, кожне домогосподарство має право один раз на рік отримувати субсидії готівкою для придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива [6]. В цьому випадку держава дає декілька варіантів можливого використання фінансових коштів:

- їх можна витратити на будь-що, але у разі заборгованості споживач позбавляється субсидій;
- кошти можуть витратитися на енергоефективні заходи або ж на оплату комунальних послуг;
- кошти витрачаються на оплату комунальних послуг, зекономлені залишки наприкінці року (опалювального сезону) можуть бути монетизовані та спрямовані на енергоефективність.

У цьому разі держава, надаючи субсидії, мотивує громадян до відповідальності за власні рахунки і проводить енергоефективну кампанію у всій країні, в декілька разів скорочуючи суми субсидій.

У пункті 7 зазначеної Постанови Кабінету Міністрів України вказано, що до нараховання плати за житлово-комунальні послуги включаються особи, призвані на строкову військову службу. Так відбувається, якщо в домогосподарстві немає лічильників. А плата за житлово-комунальні послуги нараховується залежно від кількості зареєстрованих осіб. Протягом відсутності військовослужбовця сім'я платить нараховані на нього платежі. З цього випливає, що за період, який військовослужбовець перебуває на військовій службі, сім'я зобов'язана платити нараховані на нього платежі за користування комунальними послугами. Водночас громадяни, які виїжджають із місця проживання на лікування або довгострокове відрадження, мають можливість відмовитись від комунальних послуг і не сплачувати їх.

Ще одним актуальним питанням у сфері державних субсидій є планова верифікація громадян, які отримують державну субсидію, насамперед це стосується вимушених переселенців та осіб, котрі отримують одночасно декілька соціальних допомог. Основна проблема верифікації полягає в способі такої перевірки, обраної урядом. Кабінет Міністрів України отримав доступ до банківської таємниці. Міністерство фінансів України отримало можливість дослідити всі дані про банківські рахунки, депозити, останні перекази громадян. У цьому разі є побоювання того, ким і в якому порядку буде використана ця інформація, і як вона зберігатиметься надалі. Тобто завжди є ризик розкриття банківської таємниці та зловживання службовим становищем працівників сфери субсидій.

У пункті 15 постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 року № 848 встановлено обов'язок домогосподарства щомісячно проводити платежі за житлово-комунальні послуги в умовах нестабільної економічної ситуації в державі, коли відбуваються масові скорочення, переміщення осіб із зони проведення АТО тощо, а це фактично залишає сім'ї без субсидій, коли вони найбільше їх потребують.

Згідно з абзацом 2, пункту 20 Положення «Про надання населенню субсидій», якщо громадянин приховав або свідомо подав недостовірні дані, в тому числі про доходи та майновий стан або не повідомив про купівлю товарів на суму понад 50 тисяч гривень – субсидія припиняється [4]. Але тут законодавець не врахував питання незнання громадянином усіх нарахунків, які мають входити до заборонної плати, неправильно нараховані доходи бухгалтерією підприємства або установи тощо.

За перше півріччя 2017 року призначені субсидії для покриття витрат на оплату житлово-комунальних послуг, які охоплюють 3 млн 667 тис. домогосподарств, що склало 57,9% від загальної кількості сімей, котрі звернулись по субсидії, з них у містах – 2 млн 495 тис. домогосподарств, у сільській місцевості – 1 млн 171 тис. домогосподарств [5].

Нині програма субсидій в Україні набула величезних масштабів. На комунальні знижки тільки у 2017 році з бюджетних коштів планують виділити близько 70 млн гривень, а субсидію отримає кожна друга родина. В цьому році Кабінет Міністрів України вніс зміни в державну програму надання субсидій: невикористану знижку (за виключенням 100 кубів газу або 150 квт/год електроенергії), якщо вони використовуються на опалення, повертають до держбюджету [6].

У наступному році, згідно з меморандумом із МВФ, повинні відмінити розтермінування плати за опалення та почати процес монетизації субсидій.

За деякими оцінками Міністерства соціальної політики, невикористані субсидії були в півтора мільйона українців і бюджет поповнився приблизно на 10 млн гривень [5]. Тобто сім'я, яка опалювала житло газом, отримує приблизно 700 гривень, а решту зарахують до бюджету.

В 2016 році було заявлено, що Кабінет Міністрів України планує ввести монетизацію на рівні компаній, які надають комунальні послуги, в березні 2017 року. Але цього не сталося.

Після того, як монетизацію введуть на рівні компаній, можна розпочати наступний крок реформи – давати гороші безпосередньо

сім'ям, котрі оформили субсидії. В 2016 році у проектному офісі реформ передбачили, що це відбуватиметься в 2018 році.

Гроші користувачам субсидій будуть перераховані на банківські картки, які вони повинні вказати в заяві до 1 вересня 2017 року. Субсидіантам, котрі вели енергоефективне домогосподарство, для отримання грошей необхідно було з 1 липня по 1 вересня 2017 року подати заяву до місцевого управління соціального захисту населення, на підставі якої здійснюватиметься виплата грошової винагороди за енергоефективність – пояснюють у Міністерстві соціальної політики [5].

Дохід громадян перерахують перед початком опалювального сезону, враховувати тепер будуть дохід за чотири квартали (12 місяців).

Значимо, що обсяг послуг у наступному опалювальному сезоні скоротиться. Так, якщо раніше на опалення одного квадратного метра житла давали 5,5 кубометрів газу, то зимою 2017/2018 років даватимуть лише 5 кубів.

Зменшиться субсидія для тих, хто користується центральним опаленням. Якщо раніше виділялось 0,548 Гкал на квадратний метр, то в 2017 році – тільки 0,0431 Гкал.

Також, згідно з меморандумом із МВФ, Україна повинна відмінити розтермінування на опалення. Минулої зими українці без субсидій могли написати заяву й оплачувати тепло не шість місяців, а дванадцять. Усі платежі ділили наполовину та розподіляли на весь рік.

У будинках без центрального опалення субсидії на тепло даватимуть не на сім місяців, як раніше, а на шість.

Висновки. Підкреслимо, що, незважаючи на позитивну роль механізму регулювання державних субсидій, він має низку проблемних аспектів, насамперед ризик не отримувати субсидій узагалі через збільшення тарифів на житлово-комунальні послуги. Уряд має всі правові можливості змінювати механізм та порядок обрахунку субсидій шляхом прийняття нового закону в цій сфері.

Верифікація громадян викликає обґрунтовані побоювання стати жертвою непрофесійної перевірки і втратити субсидію з можливою сплатою штрафу, сума якого змінена Постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 року № 300.

Змінені умови нарахування субсидій передбачено згаданою Постановою, але не на користь громадян України. Монетизація на рівні підприємств, які надають комунальні послуги, не відбулася.

Обсяг комунальних послуг у наступному опалювальному сезоні скоротиться. Дохід громадян перераховуватимуть.

Отже, фактично Кабінет Міністрів України зменшує кількість домогосподарств, які матимуть право на субсидію за житлово-комунальні послуги.

1. Про порядок розрахунку та повернення до бюджету невикористаних сум субсидій для відшкодування витрат на оплату послуг з централізованого опалення, послуг з газо- та електропостачання для індивідуального опалення: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/534-2016-%D0%BF>

2. Про удосконалення порядку надання житлових субсидій: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2015 р. № 106 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF>

3. Борисенко М. І. Про порядок оформлення та надання субсидій після підвищення тарифів / М. І. Борисенко // Молодий вчений. – 2014. – № 12 (5). – С. 278.

4. Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 р. № 848 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF>

5. Лендел А. Проблемні питання інструменту державних субсидій в Україні / А. Лендел // Науковий блог Національного університету «Острозька Академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/page/50/>

6. Про внесення змін до деяких Постанов Кабміну Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 р. № 300 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249953321>

Штангрет И. И. Оформление и предоставление субсидий населению в свете новых постановлений Кабинета Министров Украины

Проведен анализ правовых аспектов оформления и предоставления населению субсидий для возмещения расходов на оплату жилищно-коммунальных услуг, приобретение сжиженного газа, твердого и жидкого печного бытового топлива в свете новых постановлений Кабинета Министров Украины. Акцентируется внимание на том, что государство использует назначение субсидий в целях поддержки малообеспеченных семей. Проблемным признан вопрос о домохозяйствах, не имеющих оснований на получение субсидий, и их судьбе с учетом цен на жилищно-коммунальные услуги в 2018 году.

Ключевые слова: субсидия, жилищно-коммунальные услуги, верификация, монетизация.

Shtangret I. I. Registration and granting subsidies to the population in the light of new Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine

The legal problems of registration order and granting of subsidies to the population for reimbursement for housing and communal services, the purchase of liquefied natural gas, solid and liquid foamed domestic fuel in the light of new Regulations of the Cabinet of Ministers of Ukraine are analyzed in the article.

This global social problem affects the growth of utility tariffs. Raising the prices of utility services aimed at meeting the requirements of the International Monetary Fund, which is expressly provided for in the Memorandum of Cooperation for 2014-2016. In subsequent years, additional gradual increase in tariffs for housing services for several times is planned.

For the removal of tension among the population of Ukraine, the state uses the appointment of subsidies. In this way, the state demonstrates that it cares about poor people. However, in the context of the extreme raising of prices, the question arises as whether subsidies for Ukrainian households will withstand the burden of huge utility prices? How would be those who do not receive subsidies or will lose them in 2018? And, apparently, payments will continue to grow. The question is whether subsidies will be saved in the nearest future for the most Ukrainian citizens and whether they are needed at all.

Key words: *subsidy, housing and communal services, verification, monetization.*

Стаття надійшла 22 серпня 2017 р.